

Миланка Бабић Вукадинов
milabv@gmail.com
Библиотека града Београда
Београд, Србија

УДК: 027.625:028
DOI: 10.7251/BSCSR1807181B

С КОРИСНИЦИМА, ЗА КОРИСНИКЕ – НЕОБАВЕЗНО, НЕУБИЧАЈЕНО, ИНОВАТИВНО: СТАРИ ДОБРИ ПРОГРАМИ НА НОВ НАЧИН И ПРИМЕНА НОВИХ ТЕХНОЛОГИЈА У РЕАЛИЗАЦИЈИ ПРОГРАМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ У БИБЛИОТЕЦИ ГРАДА БЕОГРАДА

Сажетак: Библиотеке су данас куће књига и информациони центри. Спајајући књиге и информације као основу своје делатности она постаје главна институција за програм доживотног учења и једно од најбитнијих места за одржање друштва знања, које је императив 21. века.

Она је задржала класичне културне програме за децу и младе (промоције књига, сусрети са писцима, литерарни конкурси...) потенцирајући квалитет, али уважавајући технолошке промене 21. века које су довеле и до свеопштих друштвених промена, библиотеке користе ИКТ како би постале и опстале једно од темељних културних, информационих и образовних чворишта у друштву.

У модерном компјутерском добу примена ИКТ у библиотекама постаје један од најважнијих захтева како би ове установе културе биле део дигиталне цивилизације. Препознајући проблем читања и коришћења књига класичне форме, библиотекарски данашњице су кренули конкретним корацима да интернет-генерацији помогну у разумевању и коришћењу виртуелног света. Увођење у виртуелни свет је најбоље почети што раније и са нама, како бисмо образовали будуће читаоце књига, ма у ком облику она опстане.

Библиотека града Београда је једна од првих библиотека у Србији која је почела са применом ИКТ у свом раду и данас има читав низ активности у којима су ИКТ незаменљиве.

У раду ћемо представити ИКТ које користимо у културним програмима за децу и младе, као и класичне програме, којима подстичемо креативност код деце, будимо интересовање и развијамо таленте за разне уметничке и научне области, са жељом да деца остану доживотни корисници наших услуга и творци друштва знања мудрих људи.

Кључне речи: деца, подстицање читања, културни програми, ИКТ, makerspace, радионице

Увод

Крајем 20. века ушли смо у нову еру која је променила друштвене односе човечанства, као што је некад парна машина узроковала прелаз из феудалног у капиталистички систем. Данас у 21. веку ми смо дубоко загазили у информатичку еру, а да јој не назиремо смер развоја чак ни за десет година, а камоли за педесет. Реалност коју ће(мо) живети ускоро маштовитија је и од најфантастичнијих замисли данас. Још нисмо изнедрили Жил Верна 21. века који ће писати о открићима 22. века. Ми тек треба да измаштамо наших двадесет хиљада миља под морем, можда као двадесет хиљада светлосних година кроз галаксију интернета.

Да бисмо се укрцали на то пловило кроз време и простор, и све остале космичке димензије, морамо да купимо карту. Једно од места где се та карта за будућност купује је и библиотека.

Данашње библиотеке у својим свакодневним активностима имају разноврзне програме у којима користе ИКТ технику.

Велики немачки песник Гете је говорио да је читање један од насложенијих мисаоних процеса. Али број савремене информационе технологије која окружује човека довела је до парадокса: човек је презасићен информацијама, информисаност не значи и знање, све је теже доћи до суштинског знања. Странпутице су бројније од правих (тј. правилних, тачних) путева знања. Да бисмо корачали правим путем и успевали да се снађемо и на странпутицама, неопходно је што раније имати књигу за најбољег пријатеља.

Библиотекари праве планове како да што више, пре свега младе, доведу у библиотеке и заинтересују их за књигу,

читање које ће им помоћи у савладавању и других интелектуалних вештина. Данас се подразумева знање рада на рачунару и питање је како да унапредимо рад наших библиотека и проширимо палету услуга за своје кориснике.

Библиотека града Београда већ дуги низ година има програме за децу и младе који захтевају примену ИКТ технологије у намери да деци приближе књигу и да им читање остане доживотна сфера интересовања и љубави.

Разноразни су програми за децу и младе у којима, применом ИКТ технике, Библиотека града Београда позиционира своје место на културној мапи српске престонице: од великог књижевно-литерарног конкурса у част Међународног дана дечје књиге 2. априла (на коме учествују деца из Србије и дијаспоре), преко Читалачке значке, за коју пише, црта и прича више хиљада деце, до Технотеке, једне од првих *makerspace* на Балкану.

У даљем тексту представићемо програме као примере добре праксе за осавремењавањем рада библиотека како бисмо вратили и повећали број читалаца, у нади да ће им читање трајно остати неопходна потреба духа и интелекта.

Технотека

У Дечјем одељењу Библиотеке града Београда 2016. године отворена је Технотека, као савремени библиотечки концепт, први *makerspace* у Србији, тј. креативни простор намењен корисницима, и тренутно је најсавременији програм са применом ИКТ у Библиотеци града Београда. Технотека је посебно дизајниран простор, опремљен „различитим дигиталним алатима и училима, у којем корисници кроз заједнички рад и игру, а уз помоћ савремених технологија...стичу нова знања и вештине, експериментишу и израђују различите производе....“¹.

¹ Никола Пурић: Технотека- савремени библиотечки концепт у Библиотеци града Београда у: Библионет 2017, Београд: БГБ, 2017, стр. 92

Мејкерспејс пројекат спаја учење, игру, савремене технологије, тј. корисници могу да дизајнирају, моделују, граде и праве сопственим рукама...деле искуства и идеје и користе сопствену креативност како би створили нешто ново...и квалитетно провели време.²

Технологија која се користи у Технотеци је она коју корисници немају свакодневно у свом окружењу, врло је скупа и потребне су им инструкције у току радионица, које су условиле сарадњу са организацијом Edu Lab и програмером Аленом Пиљком, док су студенти Факултета за примењену уметност, на Одсеку за индустријски дизајн волонтирали.

Библиотека је, захваљујући пројекту подржаном од Министарства културе и информисања Републике Србије, дошла до вредне технике:

- 3D штампач -Felix Pro 1 3D
- 3D скенер - Sense
- 3D оловка- Myriwell 3D-print
- Lego Education WeDo 2.0
- Lego Education Mindstorms EV3
- Lego Story Starter комплет за причање прича
- Наочаре за виртуелну стварност – Samsung Gear VR
- Нови рачунари и таблети
- Опрема за лево програмирање је: WeDo 2.0 лево сет и EV3Mindstorms
- Опрему за 3D моделовање састоји се од: 3D штампач (Felix Pro 1 3D), 3D скенер (Sense)
- и 3D оловка (Myriwell 3D-Print).

У радионици постоје два основна дела: 3D моделовање и лево програмирање.³ Лего комплети су користе за

² Никола Пурић: Технотека- савремени библиотечки концепт у Библиотеци града Београда у: Библионет 2017, Београд: БГБ, 2017, стр. 93

³ WeDo 2.0 лево сет је створен за унапређење вештина из поља науке (живи свет, физика, планета, свемир) за децу од првог до четвртог разреда.

анимацију деце и показали су се као подесно средство за развијање маште и игру.

Радионице које се баве моделовањем имају теоретски и практични део. „Корисници у теоретском делу изучавају основе индустријског дизајна и примењују то знање дизајнирајући сопствене моделе оловком на папиру, док практичан део обухвата коришћење рачунара са циљем добијања дигиталних модела спремних за 3D штампу.“⁴

Деца старости до десет година праве једноставније облике робота, а они старији сложенију врсту робота.

Из палете радионица које смо одржали презентоваћемо вам радионицу о свемиру, занимљиву, лакшу за реализацију и прилагођену узрасту деце од девет до 12 година. У њој смо користили 3D наочаре и, уз интерактивну презентацију, разговарали о Сунчевом систему. Мапа неба коју су склапали, игра асоцијација, квиз и 3D наочаре били су забавни део радионице, а примена нове технологије је деци привлачна и потпуно је освежење у оваквом виду представљања, као и начин да пројекат Технотеке живи.

Радионице које смо одржали су пробудиле велико интересовање наших читалаца и планирано је да се убудуће одрже и радионице сложенијих захтева у програмирању и моделовању.

Најсложенија радионица у Технотеци била је „Прва српска мисија на Марс“ која је имала чак 10 радионица на којима су, поред деце, учествовали и родитељи, који су том приликом учили о путовању кроз свемир, животним условима на Марсу, колонизацији планета, и стицали

EV3Mindstorms роботи су намењени деци старијој од десет година која желе да науче како се дизајнирају роботи; да савладају основе програмирања.

⁴ Никола Пурић: Технотека- савремени библиотечки концепт у Библиотеци града Београда у: Библионет 2017, Београд: БГБ, 2017, стр. 96

практична знања и вештине из механике, програмирања и роботике.⁵

Квалитет Технотеке је да наши читаоци нису пасивни корисници библиотечких услуга него активни учесници, ствараоци чак. На овај начин Google-децу новим нитима „везујемо“ и за друге услуге, међу којима је читање најважнија активност.

Када смо почињали обогаћивање програма рада и осавремењавање услуга којима бисмо деци приближили књигу и читање, радионице приповедања су биле у самом врху наших интересовања.

Да бисмо се стручно оспособили за захтевне програме *storytelling* технике, која нам је била непозната, запослени су похађали семинаре на којима су стекли неопходна знања која су применили у библиотеци.

На семинарима – радионицама⁶, које је најчешће организовао Гете институт у Београду и Загребу, научили смо агенду од почетних идеја за осмишљавање позоришта сенки до самосталног прављења филмова, у које су успешно укључена деца као ствараоци.

Реализацију *storytelling*⁷ радионица започели смо 2012. године и реквизите које смо користили правили су

⁵ Никола Пурић Технотека- савремени библиотечки концепт у Библиотеци града Београда у: Библионет 2017, Београд: БГБ, 2017, стр. 100

⁶ Гете институт у Загребу је 2011. године организовао радионицу „О словима, сликовницама и библиотекама: идеје и пројекти за рано и предшколско подстицање читања“ на којој су немачки библиотекарски активностима и начинима којима подстичу читање код деце најмлађег узраста

⁷ “*Storytelling* техника је уметност приповедања у којој се поред говора често користе гестикулација, покрет, мимика, различити уметничким формама као што су музика, плес, луткарство и бројни други облици изражавања. Ова врста приповедања је интерактивна, моћно је педагошко средство и омогућава деци да од почетка до краја интензивно учествују у реализацији приче, тј. приповедање изража из сарадње и координисаних напора приповедача и публике.“ (Виолета Ђорђевић; Јасна Бркић: ИКТ као моћни савезник библиотекара на путу

библиотекари са децом и били су врло једноставни: слике, лутке, гиџоле, плутане табле са картонским апликацијама, ликови од папира на дрвеним штапићима.

Временом у storytelling радионицама почињемо са применом најједноставнијих алата ИКТ : разни бесплатни и доступни компјутерски програми, алати и апликације⁸ који су чинили да причање прича буде у складу са потребама интернет генерације. Паметни телефони су „оживљавали“ јунаке из прича у три димензије, а на таблетима су креирали своје приче, док су библиотекари „правили дигиталне филмове и користили их као визуелну подлогу за заједничко читање“ постајући добар и неопходан савезник у пружању подршке читању, као и за одређене тематске културне програме, представљање библиотеке, за драматизацију мањих дела и слично.⁹

Storytelling технике које примењујемо у дечјем одељењу:

- Позориште сенки
- ПП презентације
- Комбинација позоришта сенки и ПП презентације

увођења деце у свет читања у: Библионет 2017, Београд: БГБ, 2017, стр. 132)

⁸ Power Point, једноставан графички софтвер за израду мултимедијалних презентација ; GIF анимација; KibuNet апликација за писање и креирање сцена по сопственој жељи; Quiver апликација за анимацију дводимензионалних елемената цртежа, посматрани кроз екран паметног уређаја, када добију и трећу димензију. Прављење прича у форми дигиталних фото-филмова реализује се преко три програма: Gimp за обраду фотографија, Audacity за снимање и обраду звука и Windows Movie Maker софтвер за видео обраду.(видети у: Виолета Ђорђевић; Бркић Јасна: ИКТ као моћни савезник библиотекара на путу увођења деце у свет читања у: Библионет 2017, Београд: БГБ, 2017, стр.133–137)

⁹ Виолета Ђорђевић; Јасна Бркић: ИКТ као моћни савезник библиотекара на путу увођења деце у све читања у: Библионет 2017, Београд: БГБ, 2017, стр.128

- Одштампане илустрације са упечатљивим догађајима и ликовима из прича и песама
- Приказ прича и песама помоћу плутане табле, папира у боји, колажа...

Слика, прича, филм и понека сенка...

Деца данашњице су много више конзументи визуелног него што су то биле раније генерације. ИКТ је визуелно и одмах доступно подигао на неслућене висине. Жива реч и поглед очи у очи су мало гурнути у страну, а од непроцењиве важности су за нормалан психички, социјални и интелектуални развој детета и целе заједнице. Зато су *storytelling* радионице толико важне и успешне јер укрштају технику и дечју популацију.

Добра страна високе информационе развијености је да се сада за образовање у најширем смислу (установе образовања и културе, животна доб кориснка, социјални положај...) могу користити и програми, до јуче реализовани са два субјекта: предавач и слушаоци и без објекта, сада проширени разноврсним видео презентацијама, кратким филмовима (било да су их преузели са youtube канала или их сами правили), анимацијама...

Београд има много културних манифестација, у неким и Библиотека града Београда учествује. Један од тих програма је (европска) септембарска манифестација „Дани европске баштине“. Дечја одељења припремају пригодне програме. У 2017. години задати програм је био „Наслеђе и природа“ и библиотекари су искористили близину Студентског парка да деци приближе културно и природно наслеђе кроз предавање историчарке уметности, уз пригодну мултимедијалну пројекцију, да би кроз практичан рад са учесницима истраживали различите врсте употребе дрвета у традиционалним објектима, занатима, алатима, правили макете грађевина на сеоском имању, а деца су

сазнала више о прошлости, садашњости и будућности парка.

Квизови су занимљиви део програма у којем деца уживају одмеравајући своје знање и при томе науче бројне занимљивости. Понекад је то класичан квиз, какав је био циклус радионица у којима смо се отиснули на чаробно путовање кроз знање уз помоћ квиз књига „Тачно–нетачно” из едиције „Максимо свезнање”, а врло често су на програму и дигиталне квиз игре, у којима користе паметне телефоне да се забаве и прошире своју „памет”.

Краће документарне филмове о значајним личностима и догађајима из српске културе приказујемо како бисмо им

приближили тему радионица и увек је и **разговор** о задатој теми. Некада на самој радионици настаје филм, као што је био филм о Светом Сави, који можете погледати на линку: https://www.youtube.com/watch?v=7_eRuYlhxNw

Осим филма, дечја одељења Библиотеке града Београда претварају свој амбијент врло често у позориштанца, посебно када се говори о великанима из наше културе: Вук Караџић, Свети Сава, Душко Радовић, Драган Лукић... или прославља долазак Нове године, пролећа, септембарски полазак у школу. Те играчке наши корисници припремају са својим васпитачима и учитељима, или са нама, библиотекарима, када за драматизацију ликова и радњи прочитане приче оживљавамо помоћу гоњол лутки.

(На слици: "Прича о незахвалном мишу" Душка Радовића)

Овакве програме драматизације могуће је урадити и за средњошколце, као што је радионица „Књижевни интермецо“, када се у библиотеци дају драмски прикази, које деца сама осмишљавају, а режирају и глуме ученици Филолошке гимназије.

Позориште сенки је део едукативно-креативних радионица и једна од најомиљенијих, а то значи најпосећенијих, радионица у дечјим одељењима Градске библиотеке. Њоме се може обрадити и народна бајка („У цара Тројана козје уши“ или „Бајка о белом лабуду“, Десанке Максимовић, Гримова „Три прасета“), догађај из свакодневице (зимске чаролије: снег, грудвање, Снешко

Белић) или песма. Кроз позориште сенки учио се о диносаурима, Египту, витезовима и све су рађене по истом принципу: прави се ПП презентација о одређеној теми (на пример за диносаурусе: настанак, врсте, нестанак, најмањи и најдужи, најпапетнији и најмање интелегентан, исхрана, какв је свет био док су постојали, и какав би био да су преживели....), ради се адаптација (адаптирана је књига Мери Поуп Озборн „Диносауруси пре мрака“) и онда могу да се испричају приче уз позориште сенки (о диносаурима, витезовима) или уз употребу факс папира који се одмотава попут папируса на којем су илустрације (Египат). На крају свих радионица увек је нека игра, самостални рад радионичара, на пример „Помози диносаурусу да пронађе прави излаз“ или после **storytelling** технике читања и оживљавања приче о шареном слону „Елмеру“ Дејвида Мекија кроз **позориште сенки**, свако дете је добило по једног папирног слона, Елмера, којег су оживљавали фломастерима. Затим су слонове залепили на сламчице и послали смо их на заједнички пут са малишанима њиховим кућама.

Од програма у којима је била коришћена ИКТ, представимо два који су били специфични из више разлога: били су намењени средњошколцима, реализовани су ван зграде Библиотеке града Београда, трајали су више недеља и имали су спољне сараднике. То су „Тим Библио Тим“ и „Сребрни сурфери“¹⁰.

„Тим Библио Тим“ пројекат имао је три фазе: прва– такмичење у тенису на Nintendo Wii конзолама, друга– Помоћ пријатеља и трећа– Здравом добро! – едукативне интерактивне радионице о услугама које могу добити у библиотеци и о здравом начину живота. Овај пројекат Библиотеке града Београда имао је за циљ да више стотина средњошколаца у библиотеци пронађу право место за дружење, учење, забаву и такмичење, што се и десило.

Други пројекат „Сребрни сурфери“ усмерен је на подршку старијима да стекну вештине коришћења рачунара

¹⁰ Аутор оба програма је Мирко Марковић, саветник у БГБ.

и интернета. Промовише важност интеграцијске подршке у дигиталном описмењавању и шаље поруку да ИКТ не познају старосне границе, јер су унуци и унуке играли важну улогу у овом пројекту подучавајући своје баке и деке у коришћењу рачунара, да би се на крају и такмичили као парови.¹¹

Радионице за средњошколце посебно су нам значајне јер њих некако „губимо“ у тим младим годинама и делимично нам се враћају тек као студенти. Представићемо вам једну од радионица о надреализму, у којој смо комбиновали старо и ново. Поред ПП презентације, која је била интерактивна и садржавала информације о надреализму у књижевности и сликарству, коришћен је youtube канал на којем су пуштани инсерти из Буњуелових филмова, као и из савремене кинематографије са елементима надреализма (нпр. Дејвида Линча). О томе смо разговарали и овај медиј је младима најближи. Имали су задатак да попут правих надреалиста праве заједнички колаж од слика и речи и оних речи које су им библиотекари припремили и да испробају технику декалкоманије.

Закључак

Данашња деца су окружена таквом технологијом као ни једно покољење пре у историји и зато је неопходно да ИКТ „укључимо“ у програме којима оживљавамо чаробан свет књиге и читања. Модерна ИКТ правилним, осмишљеним коришћењем даје незамисливу лепезу могућности да се књига и читање промовишу као једно од најбољих сазнајних и образовних средстава, посебно што се и УН залажу за друштво знања и доживотног учења.

¹¹ Пар могу да чине бака или дека са унуком млађим/млађом од 13 година. Парови бака/дека + унук/унука се такмиче међу собом у што бржем и што тачнијем попуњавању on-line теста у коме треба да одговоре на низ различитих занимљивих питања а користећи Интернет за тражење информација.

Коришћењем ИКТ у библиотекама ми само пратимо свакодневни технолошки развој човечанства и зато је важно да библиотекари користе савремене дигиталне алате „као средство за формирање читалачких навика.“

Програми са ИКТ су интерактивни, разнородни, прилагођени узрасту и интересовању деце и сада су применом савремене технике динамичнији, едукативнији, маштовивији, занимљивији. Време је да се најсавременијим ИКТ широм отворе врата српских библиотека како бисмо са нашим младим и најмлађим читаоцима сигурним коракком, држећи се за руке закорачили у дигиталну еру.

Суштина наших напора је да одговоримо том задатку прилагођавајући се корисницима, комбинујући старо и ново у раду са оригиналним решењима за креативније дане наших „дигиталних урођеника“.

Литература

1. Пурић, Никола. *Технотека- савремени библиотечки концепт у Библиотеци града Београда*: зборник радова, у: Библионет 2017, Београд: БГБ, 2017
2. Ђорђевић, Виолета; Бркић, Јасна. *ИКТ као моћни савезник библиотекара на путу увођења деце у свет читања*: зборник радова, у: Библионет 2017, Београд: БГБ, 2017

Консултована литература

1. *Корисници библиотечких услуга: историјска перспектива и савремене тенденције*: зборник радова са XIII међународне конференције БДС Београд, 13–14. децембар 2016, Београд: Библиотекарско друштво Србије, 2017
2. *Хоризонти светског и европског библиотекарства у дигиталном добу* : зборник радова са међународне научне конференције, Београд, 27–28. октобар 2011, Београд: Библиотекарско друштво Србије, 2012
3. Вучковић, Жељко. *Култура читања у време интернета*. Инђија: Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић“, 2010
4. Речицки, Жан. *Дете и компјутер*. Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 2002

WITH USERS, USERS - OPTIONAL, UNUSUAL, INNOVATIVE: OLD GOOD PROGRAMS IN A NEW WAY AND APPLICATION OF NEW TECHNOLOGIES IN REALIZATION OF PROGRAMS FOR CHILDREN AND YOUTH IN THE LIBRARY OF THE CITY OF BELGRADE

Summary: Libraries are now home to books and information centers. By merging books and information as the basis of its activity, it becomes the main institution for a lifelong learning program and one of the most important places for maintaining the knowledge society, which is an imperative of the 21st century.

She retained classical cultural programs for children and young people in her work (book promotions, meetings with writers, literary competitions ...) by emphasizing quality, but taking into account the technological changes of the 21st century that led to universal social changes, libraries use ICT as it would become and become one of the basic cultural, informational and educational hubs in one society.

In modern computer age, the use of ICT in libraries is becoming one of the most important requirements for these cultural institutions to be part of the digital civilization. Recognizing the problem of reading and using classic class books, today's librarians have taken concrete steps to help the Internet generation in understanding and using the virtual world. Introducing into a virtual world is best started as early as possible with us, in order to educate future readers of the book, no matter what form it survives.

The City Library of Belgrade is one of the first libraries in Serbia that started with the application of ICT in its work and today it has a whole range of activities in which ICTs are irreplaceable.

In this paper we will present the ICT we use in cultural programs for children and young people, as well as classical programs, which encourage creativity in children, we are interested in and we develop talents for various artistic and scientific fields, with the desire to remain the lifelong beneficiaries of our services and creators of society knowledge of wise people.

Keywords: children, reading encouragement, cultural programs, ICT, makerspace, workshops.